

Ontwikkeling en toekomst van **tennis** in Nederland

Een studie ter gelegenheid van dertig jaar
ABN AMRO World Tennis Tournament

Colofon

Deze studie is uitgevoerd in opdracht van de afdeling Corporate Communications van ABN AMRO ter gelegenheid van het dertigjarige sponsorschap van het ABN AMRO World Tennis Tournament in 2003.

De publicatie is samengesteld door het Economisch Bureau/Bedrijfstakonderzoek.

Auteurs

Annet Middel

Ivonne van der Velden

Het rapport kan worden gedownload via

www.abnamro.com/pers of worden besteld bij

Corporate Communications,

e-mail tennis@nl.abnamro.com.

Disclaimer

De in deze publicatie neergelegde opvattingen zijn gebaseerd op door ABN AMRO Economisch Bureau/Bedrijfstakonderzoek vergaarde informatie, die op zorgvuldige wijze is verwerkt. Noch ABN AMRO, noch functionarissen van de bank kunnen aansprakelijk worden gesteld voor in deze publicatie eventueel aanwezige onjuistheden.

Copyright 2003 ABN AMRO

Deze publicatie is alleen bedoeld voor eigen gebruik.

Verveelvoudiging en/of openbaarmaking van deze publicatie is niet toegestaan.

Inhoudsopgave

Voorwoord	1
Samenvatting	2
Inleiding	3
Opkomst van tennis	4
<i>Het ontstaan van tennis</i>	
<i>Opkomst recreatief tennis</i>	
<i>Opkomst professioneel tennis</i>	
Recreatief tennis	7
<i>Een sport voor het hele gezin</i>	
<i>Niet alleen een verenigingssport</i>	
<i>Waarom is tennis zo populair?</i>	
<i>Waar wordt tennis gespeeld?</i>	
<i>Nog steeds meer tennissers</i>	
Toptennis	12
<i>Populariteit toptennis</i>	
<i>Proftennis in Nederland</i>	
<i>Toekomst van het Nederlandse toptennis</i>	
<i>Economische betekenis van tennis in Nederland</i>	
Tennis over tien jaar	19
Met dank aan	22

Voorwoord

Ter gelegenheid van dertig jaar ABN AMRO World Tennis Tournament heeft het Economisch Bureau/Bedrijfstonderzoek van ABN AMRO een studie uitgevoerd naar de opkomst en ontwikkeling van tennis in Nederland.

De titel van het rapport is gedurfd: ik bedoel natuurlijk het gedeelte 'toekomst' met betrekking tot het tennis in Nederland. Er wordt immers gesteld dat 'tijd meestal een leugenaar maakt van profeten'. Maar gezien de nauwgezette analyse, die een periode van meer dan dertig jaar omvat, kunnen de auteurs van dit rapport het zich permitteren ons uit te nodigen in de glazen bol te kijken.

Dit rapport zal zonder twijfel worden toegejuicht door die mensen die verantwoordelijk zijn voor het besturen en ontwikkelen van de tennissport. Ook studenten die zich aan de universiteiten of hogescholen op het gebied van sportmanagement bekwamen kunnen dit rapport als referentie gebruiken. Last but not least, zullen ook de promotors en sponsors van sportieve evenementen er hun voordeel uit kunnen halen.

De aanleiding is immers het dertigjarig sponsorschap van het ABN AMRO World Tennis Tournament, de langste sponsorrelatie binnen de ATP Tour. Saillant detail uit het hoofdstuk geschiedenis vind ik het vermelden waard: 'de tennissport was in het verleden een leuk excuus voor het geven van garden/tea parties die ook als huwelijksmarkt fungeerden.' Wellicht een idee om een datingbureau op te nemen in Ahoy'!

Stan Franker

" Always ready to serve first"

Samenvatting

HIERONDER EEN AANTAL BELANGRIJKE BEVINDINGEN UIT HET RAPPORT.

Geen elitesport meer

Recreatief tennis heeft zich in de vorige eeuw ontwikkeld van een sport voor een kleine groep mensen tot een sport die midden in de samenleving staat. In vergelijking met voetbal heeft de popularisering van tennis laat plaatsgevonden. Pas in de jaren zeventig werd de sport op brede schaal beoefend. Ook de professionalisering van tennis kwam pas daadwerkelijk tot stand in de jaren zeventig met de oprichting van de ATP en de WTA. Hoewel tennis al in 1928 werd geweerd als Olympische sport vanwege een geschil over de amateurstatus, zou het nog meer dan veertig jaar duren voordat prof tennis een niet meer te betwisten feit was.

Helft tennissers (geen) KNLTB-lid

Tennis heeft anno 2003 ruim 1,4 miljoen beoefenaars in Nederland en dit aantal groeit nog steeds. Opmerkelijk is dat tennis, in tegenstelling tot de meeste andere sporten, door vrijwel evenveel vrouwen als mannen wordt beoefend in Nederland. Tennis heeft zich ontwikkeld tot een echte familiesport. Een ander opmerkelijk feit is dat de helft van de 1,4 miljoen beoefenaars buiten de Koninklijke Nederlandse Lawn Tennis Bond (KNLTB) tennist. De huidige groei van het aantal tennissers wordt bijna uitsluitend gerealiseerd door de niet KNLTB-leden. Dat een groep van 700.000 personen een sport uitoefent buiten de bond is door haar omvang vrij uniek te noemen.

Tom Okker effect?

De groei-explosie in de populariteit van tennis valt samen met de start van het ABN AMRO World Tennis Tournament in 1974, waar Tom Okker zegevierde. Toeval? Wie zal het zeggen. De opkomst van de live media-verslaggeving en de prestaties van toptennissers die uitgroeiden tot sportidolen hebben onmiskenbaar bijgedragen aan de populariteit van de sport. Tennis is sinds jaar en dag de tweede beoefende sport in Nederland. Op televisie komt tennis zelfs op de eerste plaats: het is de meest rechtstreeks uitgezonden sport op de Nederlandse televisie. Deze koploperspositie is

met name toe te schrijven aan de live verslagen van de Grand Slam toernooien.

ABN AMRO WTT stimuleert toptennisklimaat in Nederland

Het ABN AMRO World Tennis Tournament is het grootste indoortennistoernooi van de wereld en is het enige toernooi in Nederland met de International Series Gold-status. De aanwezigheid van toptennis-toernooien draagt bij aan het topsportklimaat in Nederland. Dit stimuleert de ontwikkeling van tennistalenten in Nederland.

Nederland besteedt half miljard euro aan tennis

Tennis in Nederland heeft ook economische aspecten. Volgens een conservatieve raming bedragen de directe bestedingen aan tennis in Nederland bijna EUR 500 miljoen. Het overgrote deel hiervan slaat neer bij de detailhandel en tennisverenigingen. Hoewel het economisch belang van prof tennis gering lijkt, is het daadwerkelijk belang groter dan de cijfers aangeven. De uitstraling van de toptoernooien en de toptennissers op het recreatieve tennis is immers aanzienlijk.

Inleiding

Het ABN AMRO World Tennis Tournament bestaat dertig jaar. De dertigjarige sponsorrelatie van ABN AMRO met dit toernooi is de langste in de geschiedenis van de ATP Tour. In dit rapport staat deze periode centraal. Wat heeft zich afgespeeld in de tenniswereld in deze dertig jaar? Hoe heeft tennis zich als sport ontwikkeld in Nederland?

Na een korte geschiedenis van tennis tot 1974 op zowel recreatief als professioneel gebied, wordt in een tweetal hoofdstukken de (Nederlandse) tenniswereld belicht vanaf 1974 tot en met de huidige situatie. Het jaar 1974, het eerste jaar dat ABN AMRO het toernooi sponsorde, markeert het begin van een enorme groei van de tennissport. Uitgebreid wordt besproken hoe de professionele tennissport wereldwijd een miljardensport werd en hoe het aantal actieve tennisspelers in Nederland uitgroeide tot 1,4 miljoen mensen. Ook wordt een ruwe schatting gemaakt van het economisch belang van de tennissport in Nederland.

Voorspellen is moeilijk. Dat geldt ook voor de toekomst van tennis. Ontwikkelingen in de sport en samenleving kunnen belangrijke gevolgen hebben voor de tennissport. In het slothoofdstuk is een aantal prikkelende stellingen geformuleerd aan de hand waarvan het mogelijk is de gedachten te bepalen over hoe tennis in Nederland er over tien jaar uit zou kunnen zien.

Opkomst van tennis

Tennis wordt al sinds het eind van de negentiende eeuw in Nederland gespeeld. Was het aanvankelijk een kleine groep die deze sport beoefende, in de twintigste eeuw heeft tennis zich ontwikkeld tot een sport die midden in de samenleving staat.

Het ontstaan van tennis

In de elfde eeuw werd in Frankrijk al een balspel gespeeld dat als voorloper van het moderne tennis kan worden beschouwd: het Jeu de Paume. Aanvankelijk werd de bal met de handpalm geslagen; pas rond 1500 verschenen de eerste rackets. Rond 1600 was de sport zeer populair. Parijs telde in die tijd naar schatting zo'n 250 binnenbanen. Met de opkomst van het theaterleven na 1600 begon de sport op de achtergrond te raken. In 1873 nam de Britse majoor Wingfield patent op zijn basisidee voor het tennisspel. De puntentelling was hetzelfde als bij Jeu de Paume. Wingfield's spel sloeg direct aan bij een aantal cricket- en croquetclubs, hoewel de spelregels in het begin fikse kritiek kregen. In 1877 werd voor de eerste keer het fameuze Wimbledon toernooi georganiseerd op de grasbanen van de All England Croquet Club. In 1880 werden voor het eerst spelregels vastgelegd. De huidige spelregels gaan terug op de regels uit 1880, al zijn er in de loop der jaren wel enkele aanpassingen geweest.

Tennis werd vanaf het begin door mannen en vrouwen beoefend

Opkomst recreatief tennis

Zoals voor zoveel moderne sporten is dus ook voor tennis Engeland de bakermat geweest. De nieuwe Engelse sporten werden in Nederland door de leden van de hogere sociale klassen geïntroduceerd. Rond 1900 werden zowel voetbal als tennis door de maatschappelijke elite gespeeld. De popularisering van voetbal vond echter veel eerder plaats dan die van tennis. Voetbal groeide snel in populariteit in de periode 1920 tot 1930, toen sportbeoefening door arbeiders een grote vlucht nam. Tennis heeft niet van

deze ontwikkeling geprofiteerd. Voetbal was in Engeland een schoolsport, terwijl tennis door de burgerij op grasvelden (lawns) achter hun huizen werd gespeeld. Hierdoor was tennis in het begin alleen bereikbaar voor de rijke burgers. In de beschutte omgeving waar tennis werd gespeeld, was het ook voor vrouwen gepast om te tennissen. Het was een gelegenheid om mensen uit dezelfde kringen te ontmoeten. Tennispartijen fungeerden in die tijd ook als huwelijksmarkt. De popularisering van tennis vond in vergelijking met voetbal laat plaats. Pas in de jaren zeventig groeide tennis uit tot een breed beoefende sport.

In 1899 richtten vijftien tennisverenigingen de Nederlandse Lawn Tennis Bond (NLTB) op. Bij het veertigjarig jubileum kreeg de bond het predikaat 'Koninklijke' (KNLTB). De KNLTB heeft al vanaf het begin onder andere als taak de competities te coördineren. Ook houdt de bond zich actief bezig met ontwikkeling van de Nederlandse toptennissers. Het aantal tennisclubs in Nederland groeide snel tot een aantal van 811 in 1973. Dit hoge aantal verenigingen stond echter niet in verhouding tot het aantal tennissers in Nederland. De verzuilde samenleving leidde ertoe dat elke groepering haar eigen vereniging oprichtte. Gemiddeld speelden er slechts circa 200 tennissers per club. Tegenwoordig is dat het dubbele.

De eerste Nederlandse Grand Slam winnaar

In 1927 won Kea Bouman de Franse open Kampioenschappen. Zij was hiermee de eerste Nederlandse die een Grand Slam toernooi won, al werd dat toen nog niet zo genoemd.

Opkomst professioneel tennis

In de jaren twintig begon voor toptennis de omslag van amateursport naar professionele sport. Dit hele proces zou een halve eeuw duren. De eerste toptenniswedstrijden vonden plaats in de besloten clubs, waarbij alleen leden van tennisclubs mochten meedoen. De deelnemers kregen een onkostenvergoeding of gewoon een maaltijd tussen de wedstrijden door. Wimbledon was in 1877 het eerste grote toernooi waar ook buitenlanders mochten meedingen naar de overwinning. In de Verenigde Staten, Australië en Frankrijk vonden slechts nationale kampioenschappen plaats. Behalve de Olympische Spelen in 1896 waren er geen internationale landencompetities voor tennis tot in 1900 de Amerikaan Dwight Davis een landenwedstrijd organiseerde tussen Groot-Brittannië en de Verenigde Staten. Deze landenwedstrijd zou uitgroeien tot de grootste sportieve krachtmeting tussen landen voor één sport: de Davis Cup. In 1913 werd de International Lawn Tennis Federation (ILTF) opgericht door twaalf landen, waaronder Nederland. De ILTF nam de Davis Cup onder haar hoede en later ook de vier Grand Slam toernooien. Nederland was in de jaren twintig succesvol met een bronzen medaille in het gemengd dubbel op de Olympische Spelen van 1924 en een Grand Slam titel in 1927 voor Kea Bouman.

Het eerste duidelijke teken van een omslag naar professioneel tennis was de uitsluiting van tennis als Olympische sport in 1928 vanwege een verschil van mening tussen het Internationaal Olympisch Comité en de ILTF over de amateurstatus van de sport. Dit was opmerkelijk omdat de ILTF zelf ook fel gekant was tegen de ontwikkeling van amateur- tot professioneel tennis. Een aantal toptennissers, onder wie Suzanne Lenglen, was ondertussen al professional geworden en speelde commerciële wedstrijden. Dit waren meestal geen toernooien maar slechts eenmalige partijen. Eind jaren twintig waren het de Amerikaanse en Britse tennisbonden die aandrongen op een toernooi waaraan zowel professionals als amateurs konden meedoen. De ILTF bepaalde echter dat er een scheidslijn moest zijn tussen amateurs en profs. De ILTF sloot alle professionele spelers uit van deelname aan haar

De Davis Cup

Al meer dan 100 jaar is de Davis Cup de grootste jaarlijkse competitie voor heren landenteams van alle sporten. De Amerikaan Dwight Davis organiseerde in 1900 de eerste wedstrijd op de Boston Longwood Cricket Club. De enige deelnemers waren de Verenigde Staten en Groot-Brittannië. Het toernooi heette toen nog de International Lawn Tennis Challenge Trophy. Na het overlijden van Dwight Davis in 1945, werd het toernooi naar hem vernoemd. Streden aanvankelijk slechts twee landen om de titel, inmiddels is de omvang gegroeid tot een aantal van 142 deelnemende landen. Hiervan spelen er 16 in de wereldgroep, de 'eredivisie' van deze competitie. Deze wereldgroep werd in 1981 gecreëerd om het toernooi spannender te maken. Tijdens de Davis Cup wedstrijden strijden de sterkste tennissers van de wereld. Iedere Davis Cup ontmoeting bestaat uit twee enkelpartijen op vrijdag, één dubbelpartij op zaterdag en twee enkelpartijen op zondag.

Nederland nam in 1920 voor het eerst deel aan de Davis Cup en won sindsdien 57 van de 129 ontmoetingen. In 1989 promoveerde Nederland voor het eerst naar de wereldgroep. Sinds 1991 speelt Nederland onafgebroken mee in de wereldgroep. Vanaf dat moment is het enthousiasme voor het Nederlandse Davis Cup team sterk gegroeid. De voorlopige climax werd in 2001 bereikt, toen Nederland voor het eerst in de geschiedenis van de Davis Cup de halve finale behaalde.

toernooien (Grand Slams en Davis Cup). Sterspelers als Don Budge en Bill Tilden maakten in de jaren dertig de overstap naar de profs. Er kwamen twee circuits, één voor amateurs die speelden onder auspiciën van de tennisbonden en één voor professionals, die speelden in de zogenaamde open toernooien voor prijzengeld. De profcircuits werden steeds belangrijker en steeds meer topspelers zoals Rod Laver, Tony Roche en John Newcombe stapten na hun eerste successen in het amateur-tennis over naar het profcircuit.

In 1968 stelde de Britse bond zijn toernooien open voor zowel professionals als amateurs. De ILTF besloot daarop - mede onder druk van de tennisbonden van de Verenigde Staten, Frankrijk en Australië - om twaalf open toernooien toe te staan waaronder de vier Grand Slam toernooien. Toch wilde de ILTF zich niet geheel gewonnen geven en daarom voerde zij een nieuwe categorie tussen amateur en professional in: de geregistreerde speler. Deze bleef spelen onder auspiciën van de nationale tennisbond maar mocht wel prijzengeld in ontvangst nemen. Dit leidde tot vreemde situaties, bijvoorbeeld op de US Open van 1968. Verliezend finalist Tom Okker, een geregistreerde speler, kreeg het prijzengeld voor de eerste plaats (USD 14.000) uitgekeerd terwijl de winnaar Arthur Ashe, toen nog met een amateurstatus, slechts USD 28 per dag kreeg als onkostenvergoeding. Deze situatie werd voor spelers en bonden onhoudbaar.

In 1970 gaf voormalig topspeler Jack Kramer de voorzet tot een professionele competitie voor mannelijke tennissers waarbij op de verschillende toernooien punten konden worden verdiend. Op basis van de vergaarde punten werd een afsluitend kampioenschap georganiseerd voor de acht beste spelers van het seizoen. Dit was de voorloper van de ATP Tour. De ATP (Association of Tennis Professionals) werd in 1972 opgericht omdat de tennisprofs zelf een stem wilden in de organisatie van toernooien. In 1990 kreeg de ATP daadwerkelijk de organisatie van de tenniswedstrijden in handen; de ATP Tour. De Women's Tennis Association (WTA) werd al in 1970 opgericht om meer respect en geld af te dwingen bij de toernooirecteuren. Door de

toenmalige topspelers, onder wie Billie Jean King, werd een eigen professionele competitie opgezet; de WTA Tour was geboren.

De enorme ontwikkeling die professioneel tennis kort daarna zou doormaken, mede onder invloed van de media, kon niemand vermoeden. Achteraf kan worden vastgesteld dat in het begin van de jaren zeventig aan alle noodzakelijke voorwaarden voor deze groei was voldaan.

Recreatief tennis

Tennis is de tweede sport van Nederland. In dit hoofdstuk wordt de ontwikkeling van recreatief tennis in de afgelopen dertig jaar beschreven. Tennis maakte in deze periode een stormachtige ontwikkeling door.

In 1974 zegevierde Tom Okker op de eerste editie van het ABN AMRO World Tennis Tournament. Noem het toeval of niet, maar datzelfde jaar markeert tevens het begin van een stormachtige groei van tennis die tot in het begin van de jaren negentig zou doorzetten. In de jaren 1976 tot en met 1978 nam het ledenaantal van de KNLTB toe met jaarlijkse groeipercentages van boven de 20 procent. Sinds de jaren negentig is het aantal leden gestabiliseerd. Maar het aantal spelers dat buiten de bond om tennist, neemt nog wel steeds toe.

Start ABN AMRO WTT markeert begin snelle groei tennis

Een sport voor het hele gezin

Volgens de International Tennis Federation (ITF) zijn er ruim 1,4 miljoen mensen die tennis spelen in Nederland. Dit zijn personen die in één jaar minimaal vier keer tennissen. In Nederland wordt er bijna evenveel door mannen (51%) als vrouwen (49%) tennis gespeeld. Dit is opmerkelijk, omdat de meeste sporten een ongelijke verdeling hebben. Gemiddeld genomen over alle sporten is de verhouding 65% man en 35% vrouw. Omdat vrouwen van het begin af aan meespeelden, hadden zij geen achterstand opgelopen. Dit heeft bij veel andere sporten wel meegespeeld in de ongelijke deelnamepercentages van mannen en vrouwen.

De voor tennis unieke mogelijkheid om gemengd dubbelpartijen te kunnen spelen heeft hier ongetwijfeld ook aan bijgedragen.

Tennis is dus een sport voor zowel mannen als vrouwen. Er zijn veel ouders die samen tennissen. Dit vormt voor hun kinderen vaak weer een stimulans om

ook te gaan tennissen. Zo heeft tennis zich kunnen ontwikkelen tot een sport voor het hele gezin.

Niet alleen een verenigingssport

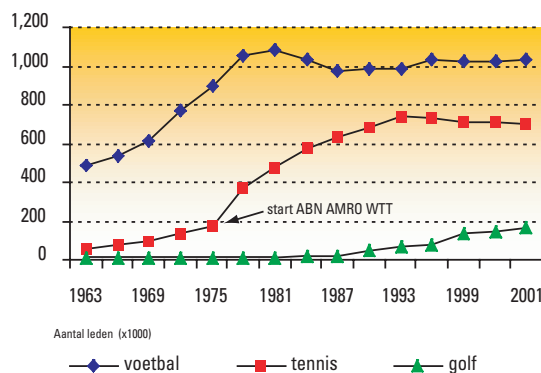
De helft van de ruim 1,4 miljoen tennissers is lid van de KNLTB. Dat betekent dus dat de andere helft buiten de bond speelt. Dat er zoveel buiten de bond om wordt gespeeld is niet uniek voor tennis. Bij een sport als squash bijvoorbeeld ligt het aantal spelende niet-verenigingsleden relatief nog veel hoger. Wel uniek is de omvang van deze groep. Vanaf 1998 zijn er volgens de ITF tenminste 200.000 niet bij de bond aangesloten tennissers bij gekomen.

KNLTB-leden

De ruim 700.000 geregistreerde tennisspelers in Nederland spelen bij één van de 1.864 bij de KNLTB aangesloten verenigingen.

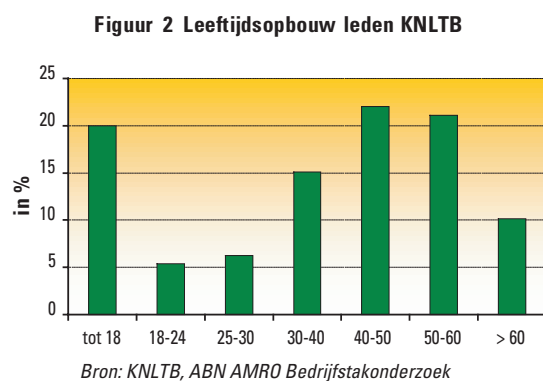
Zoals te zien in figuur 1 is het ledenaantal van de KNLTB sinds 1993 stabiel. Bij voetbal trad deze stabilisatie van het ledental al op vanaf 1978. Er zijn slechts weinig sportbonden waarbij het ledenaantal nog sterk toeneemt. Golf is er één van.

Figuur 1 Ledenaantallen sportbonden

Bron: NOC*NSF, KNLTB

Niet alle leeftijdsgroepen zijn even goed vertegenwoordigd onder de leden van de KNLTB, zoals te zien is in figuur 2.

De jeugd tot 18 jaar is goed vertegenwoordigd, in tegenstelling tot de leeftijdsgroep 18 tot 30 jaar. Dit is overigens niet alleen zo bij tennis; dit is een fenomeen waar alle sporten mee te maken hebben. Deze groep heeft het veelal druk met school, studie en werk. Bij de seniorleden (vanaf 18 jaar) is de groep 30-plussers zeer goed vertegenwoordigd.

Niet KNLTB-leden

Wie zijn dan die 700.000 niet KNLTB-leden? De belangrijkste groep bestaat uit 30-plussers, waarbij dertigers (vaak nog zonder kinderen) en vijftigers (uit de kleine kinderen) de boventoon voeren. Het zijn mensen die af en toe of juist heel regelmatig (bijvoorbeeld op een vast tijdstip per week) met een tennispartner een baantje huren. Het gaat hen vooral om de ontspanning en het in beweging zijn. Enerzijds hebben zij geen behoefte aan een verenigingsleven, terwijl ze anderzijds het puur individueel sporten ook niet als bevredigend ervaren. In combinatie met het kunnen indelen van de eigen tijd, biedt tennis hier precies de juiste mix.

Een tweede groep niet-leden bestaat uit mensen die wel georganiseerd tennissen, maar buiten een lidmaatschap om. Hierbij kan worden gedacht aan bedrijfscompetities, schooltennis en tennisinstuiven. Bij bedrijfscompetities is een aanzienlijk aantal mensen ook lid van een vereniging, voor de andere twee categorieën geldt dat niet.

Een derde opkomend fenomeen is dat van het 'parklid'. Een toenemend aantal verenigingen biedt de mogelijkheid om tegen gereduceerd tarief lid te worden. Daarvoor krijgt men toegang tot alle faciliteiten, met uitzondering van de mogelijkheid tot deelname aan officiële toernooien en competities. Voor een deel betreft het 'tweede lidmaatschappen', maar in toenemende mate wordt het gepresenteerd als een alternatieve vorm van lidmaatschap. De tennisvereniging draagt voor deze leden geen bijdrage (EUR 8 voor een recreant) af aan de bond. Deze leden zijn dan ook niet bekend bij de KNLTB. Hoewel de KNLTB-verenigingen officieel het parklidmaatschap niet mogen aanbieden aan hun leden, staan de tennisbond weinig middelen ter beschikking om hier tegen op te treden. De KNLTB probeert leden terug te winnen en te behouden door het creëren van meerwaarde bij het bondslidmaatschap.

Aantal parkleden neemt toe

Tennissen in de openbare ruimte - de vierde categorie van niet-KNLTB gebonden tennis - is in Nederland een nog relatief klein, maar groeiend fenomeen. Er komen steeds meer openbare tennisbanen bij, die een nieuwe groep tennisspelers aanspreken.

Waarom is tennis zo populair?

De hoeveelheid vrije tijd waarover de gemiddelde Nederlander beschikt, is de afgelopen dertig jaar afgenomen. Het aantal uren dat de gemiddelde Nederlander aan sport besteedt, is in dezelfde periode echter gestegen. Blijkbaar zijn mensen een hogere prioriteit gaan geven aan sport. Met name in de leeftijdsgroep van 30 tot 50 jaar werd er meer tijd vrijgemaakt om te sporten.

Aan de groei van tennis in de afgelopen dertig jaar hebben meerdere factoren bijgedragen. Hieronder wordt er een aantal genoemd.

Sociale status

De groei in de populariteit van tennis hing samen met de uitbreiding van de middenklasse. De nieuwe beoefenaren waren mensen die opklommen in sociale status. Zij gingen wat betreft opleiding, inkomen en beroep behoren tot de groep waaruit in het verleden de beoefenaars van tennis voortkwamen.

Tennis gold als dé sport voor de hogere middenklasse en had een relatief hoge status. De nieuwe middenklasse voelde zich juist vanwege die status tot tennis aangetrokken. Op dit moment speelt deze factor veel minder een rol. Tennis is nu een sport die in alle lagen van de bevolking beoefenaars heeft.

Individualisering

Mensen nemen steeds minder in traditioneel verband als gezin, team of vereniging deel aan het maatschappelijk verkeer. Dit heeft duidelijk ook z'n invloed op de sportbeoefening. In de jaren tachtig en negentig zijn de solo-/duosporten met ruim 42% gegroeid terwijl de teamsporten slechts met 3% groeiden. De solo-/duosporten hebben gemeen dat deze op gewenste tijden beoefend kunnen worden. Voor een deel van de sporters geldt dat zij geen tijd en zin hebben om aan het verenigingsleven deel te nemen. Tennis kan goed in ongeorganiseerd verband beoefend worden.

Wisselwerking topsport breedtesport

De snelle groei van recreatief tennis viel samen met een groei van de media-aandacht voor toptennis. De aandacht voor de topprestaties van Nederlandse tennissers heeft als katalysator gewerkt voor de populariteit van tennis als recreatieve sport. Na de zege van Tom Okker op het ABN AMRO WTT van 1974 zijn veel mensen gaan tennissen. Je zou dit het 'Tom Okker-effect' kunnen noemen. Een dergelijk effect treedt alleen op als een sport nog in zijn kinderschoenen staat. Wanneer een sport eenmaal volwassen is, zal aandacht in de media mensen niet meer motiveren om lid te worden van een tennisvereniging. Media-aandacht voor tennissuccessen zal er wel toe bijdragen om mensen enthousiast te houden voor tennis, zoals bijvoorbeeld bij de zege van Richard Krajicek op Wimbledon in 1996.

Tennis een dure sport?

Tennis heeft nog steeds het imago van een dure sport. Dit is niet helemaal terecht. Voor de meeste sporten geldt dat ze zo duur zijn als je ze zelf maakt. Mensen met een relatief hoog inkomen geven in absolute zin meer geld uit aan sport. Andere groepen die meer dan gemiddeld spenderen aan sport zijn de fanatieke sporters, de jeugd en mannen ouder dan 50 jaar. In de tabel zijn de gemiddelde jaarlijkse uitgaven per speler aan kleding en attributen opgenomen. Deze bedragen zijn dus exclusief contributies, lessen en dergelijke.

jaarlijkse uitgaven per sporter aan attributen en kleding in EUR

1	windsurfen	382
2	golf	316
3	skiën	229
4	paardrijden	222
5	bergbeklimmen	165
6	roeien	120
7	schermen	97
8	hockey	95
9	tennis	93
10	schaatsen	63
11	atletiek	63
12	basketbal	53
13	voetbal	42
14	volleybal	41
15	judo	36
16	zwemmen	22
17	gymnastiek	14

Bron: ABN AMRO Bedrijfstakonderzoek, gebaseerd op Michon & Ohl

De benodigde sportkleding en sportattributen maken bij tennis slechts 30% uit van de totale jaarlijkse kosten voor de tennisser. Voor sport in het algemeen is dat percentage 40%. De contributie heeft het grootste aandeel in de uitgaven aan tennis. Het lidmaatschap van een tennisclub geeft een tennisser in principe het recht om onbeperkt gebruik te maken van de faciliteiten. Dit is vrij uniek in de sportwereld. Meestal moet er extra betaald worden om extra uren te kunnen spelen. Voor frequente spelers wordt tennis dus relatief goedkoper.

Voor elk wat wils

Wat tennis voor de ene groep aantrekkelijk maakt, speelt bij de andere groep geen rol. Gelukkig heeft tennis, door de vele manieren waarop het kan worden beoefend, voor iedereen wat te bieden.

De prestaties van Raemon Sluiter in de Davis Cup dragen bijvoorbeeld bij aan het imago van een 'coole' sport, wat voor de jeugd belangrijk is. Junioren krijgen vaak tennises omdat zij hun spel nog willen en kunnen verbeteren. Vijftigplussers daarentegen spelen dikwijls recreatief tennis en hechten over het algemeen veel waarde aan een gezellige sfeer op de vereniging. Dit is een snel groeiende groep binnen de leden van de tennisvereniging.

Consumentisme: gewoon tennissen en verder liever niets

Er is echter ook een groep van verenigingsleden die minder prijs stellen op een actief verenigingsleven, maar alleen willen tennissen. De populariteit van tennis onder deze groep kan groot blijven omdat een aantal tennisverenigingen inspeelt op dit consumentisme door leden de mogelijkheid te bieden bepaalde taken zoals bar-diensten door middel van extra contributie af te kopen.

Waar wordt tennis gespeeld?

In Nederland kan worden getennist op zowel verenigingsbanen als commerciële banen. De buitenbanen zijn voor het overgrote deel verenigingsbanen terwijl de tennishallen meestal commercieel geëxploiteerd worden. Zoals reeds aangegeven zijn er slechts een paar publieke tennisbanen in Nederland.

Tennisverenigingen

De tennisvereniging is het boegbeeld van de tennis-sport in Nederland. Door de verzuiling is de verenigings-dichtheid in Nederland erg hoog. Terwijl het aantal

tennisspelers in de tweede helft van de jaren zeventig fors steeg, nam het aantal tennisclubs nauwelijks toe. Omdat elke zuil zijn eigen clubs had opgericht, waren er al genoeg verenigingen om het groeiend aantal leden op te vangen. Toch kwamen er ook nieuwe verenigingen bij. Deze werden voornamelijk opgericht in de nieuwbouwwijken aan de rand van de stad.

Commerciële banen

Behalve bij de tennisverenigingen kan er ook tennis worden gespeeld bij commerciële exploitanten van tennishallen en tennisparken. Enerzijds zijn er veel leden van tennisverenigingen die in de winter in een commerciële hal een baan huren. Anderzijds bedienen deze aanbieders van faciliteiten de ongebonden spelers.

Krajicek Foundation

Over de betekenis van sport is iedereen het eens: naast een cruciale rol in de fysieke groei biedt sport een uitgelezen mogelijkheid om sociale vaardigheden te ontwikkelen, die nu en later van eminent belang zijn - voor het individu en voor de gehele samenleving. De Richard Krajicek Foundation stimuleert (sportief) samen-spelen in kansarme wijken, waardoor jongeren de kans krijgen zich sociaal te ontwikkelen.

Dit doel probeert zij te bereiken door:

- 1. Het opzetten van sportprojecten als Wimbledon op Straat en Straatvoetbal;*
- 2. Stimuleren van de aanleg van 'Playgrounds' in die wijken waar sportbeoefening beperkt is.*

In sommige wijken wordt door hooguit twintig procent van de jeugd aan sport gedaan, bij een landelijk gemiddelde van circa zestig procent. Op dat probleem richt de Richard Krajicek Foundation zich: de jeugd moet in beweging komen.

Waar de ledengroei bij tennisverenigingen sinds 1993 stabiliseerde, nam het totaal aantal tennisspelers in Nederland ook na dat jaar nog toe. De groei komt voor rekening van niet bij de KNLTB aangesloten spelers. Volgens de ITF zijn er tussen 1998 en 2001 circa 200.000 van deze spelers bijgekomen. Hoewel er ook verenigingsleden met een parklidmaatschap onder zitten, zijn het toch vooral de commerciële exploitanten die profiteren van het toenemend aantal tennisspelers. Commerciële baanverhuur past precies bij het consumentisme dat vooral onder de ongebonden tennisspelers opgang doet.

Openbare tennisbanen

Op diverse locaties in grote steden zijn er in de openbare ruimte mogelijkheden ontstaan om te tennissen. Een aantal is onderdeel van een multifunctionele playground, andere staan op zichzelf. De aanleg is vaak mogelijk gemaakt met behulp van particulier initiatief, zoals de Richard Krajicek Foundation.

Nog steeds meer tennissers

Samenvattend kan dus vastgesteld worden dat het aantal tennissers in Nederland de afgelopen dertig jaar sterk is toegenomen. Na een snelle groei in de jaren zeventig en tachtig van het aantal tennissers dat bij een tennisvereniging speelt, hebben de jaren negentig laten zien dat tennis als sport ook buiten de tennisverenigingen zelfstandig bestaansrecht heeft.

Toptennis

Niemand wordt als toptennisser geboren. Ook een topper is als recreant begonnen. In dit hoofdstuk wordt nader bekeken op welke wijze de professionele tennissport in Nederland zich ontwikkeld heeft vanaf het begin van het ABN AMRO World Tennis Tournament in 1974.

Wat is topsport eigenlijk? Topsport kent vele facetten. Topsport is emotie. Hele naties leven mee wanneer 'hun' spelers strijden voor de overwinning. Topsport is ook vermaak; het is één van de meest besproken onderwerpen in het dagelijks leven.

In de afgelopen decennia is de belangstelling voor topsport in het algemeen en voor toptennis in het bijzonder sterk gegroeid. Van een relatief kleine sport in het begin van de jaren zeventig, is tennis veranderd in een internationale miljardenindustrie aan het begin van de 21ste eeuw.

In 30 jaar grote veranderingen in toptennistoernooien

Populariteit toptennis

In de jaren zeventig begint tennis aan een indrukwekkende opmars in de professionele sportwereld. Aan deze ontwikkeling ligt een aantal factoren ten grondslag die hier nader zal worden behandeld. De betekenis van toernooien, de rol van de media en de opkomst van tennissterren hebben een grote rol gespeeld in de stijgende populariteit van profennis. Het dient gezegd te worden dat deze factoren niet los van elkaar gezien kunnen worden.

Toernooien

In de laatste dertig jaar zijn er veel toernooien bijgekomen. Dit zijn vooral toernooien van de lagere categorieën, zoals de zogenaamde challengers en futures. Alle officiële toptennistoernooien vallen onder een van de volgende drie organisaties: de International Tennis Federation (ITF), de Women's Tennis Association (WTA) of de Association of Tennis Professionals (ATP).

Rolstoeltennis

In 1988 werd de International Wheelchair Tennis Federation (IWTF) opgericht met als doel het wereldwijd promoten en ontwikkelen van rolstoeltennis. Op 1 januari 1998 werd rolstoeltennis volledig geïntegreerd in de ITF. Tennis is de eerste sport waarin gehandicapten volledig zijn geïntegreerd.

De door NEC gesponsorde Wheelchair Tennis Tour is vergelijkbaar met de ATP en de WTA Tour. De tour werd voor het eerst gespeeld in 1992 met elf internationale wedstrijden. Ondertussen bestaat de competitie uit 118 evenementen gespeeld in 32 landen. In totaal spelen 80 landen mee. De belangrijkste evenementen zijn de Super Series, vergelijkbaar met de Grand Slams. Dan volgen de Championship Series in vijf categorieën. Het toprolstoeltennistoernooi in Amersfoort vorig jaar behoorde tot de hoogste championshipcategorie. Het is de afsluiting van het tennisseizoen en daarmee het officiële wereldkampioenschap. De satelliettoernooien zijn de kleinere evenementen.

Nederlandse rolstoeltennissers behoren tot de absolute wereldtop. Bij de vrouwen is Esther Vergeer, sinds juli 2000 ongeslagen, een absolute topper en nummer 1 van de wereld. Bij de mannen won Ricky Molier in 1996 een gouden medaille op de Paralympics. In 2001 werd hij wereldkampioen. Bij de Paralympics in Sydney won de Nederlandse rolstoeltennisploeg maar liefst drie gouden, één zilveren en één bronzen plak.

De International Tennis Federation bestaat sinds 1913. De belangrijkste wedstrijden die onder haar auspiciën plaatsvinden zijn de vier Grand Slam toernooien, de Davis Cup en de Fed Cup. De reguliere vrouwen-toernooien vallen onder de WTA en die van de mannen onder de ATP.

In de box Toptennistoernooien is een overzicht gegeven van alle toptennistoernooien over de hele wereld. De indeling is gebaseerd op het aantal punten dat te verdienen is voor de ATP of de WTA Tour en daarnaast op verschillen in prijzengeld. Hoe hoger het prijzengeld, hoe hoger ook de status van het toernooi. De internationale tennisorganisaties reguleren de volgorde en status van de toernooien. Toernooien hebben de vrijheid om hun prijzengeld te variëren binnen een bepaalde bandbreedte. De toernooien kunnen dus niet zelf bepalen dat ze door een hoger prijzengeld uit te keren binnen een hogere categorie vallen.

De belangstelling voor toptennistoernooien neemt nog steeds toe. De Grand Slam toernooien kunnen altijd rekenen op een uitverkocht Centre Court. Maar ook de kleinere toernooien kennen een goede bezetting. De bezoekersaantallen groeien nog steeds, ondanks het feit dat het aantal toernooien de afgelopen jaren sterk is gestegen. Landencompetities als Davis en Fed Cup

Battle of the sexes

In 1973 werd toenmalig topspeelster Billie Jean King uitgedaagd door de voormalig Wimbledon-winnaar Bobby Riggs voor een partij die bekend is komen te staan als "The Battle of the Sexes". Deze partij in het Houston Astrodome trok maar liefst 30.472 toeschouwers en is daarmee nog altijd de best bezochte tenniswedstrijd aller tijden. King won de 'best of five'-partij overigens in 'straight sets', waarmee zij het vrouwentennis een enorme steun in de rug gaf.

Toptennistoernooien

Mannentennis

Soort toernooi	Overkoepelende	
	Aantal	organisatie
<i>Grand Slam</i>	4	ITF
<i>Masters serie</i>	9	ATP
<i>International Series Gold*</i>	11	ATP
<i>International Series</i>	45	ATP
<i>Challengers</i>	135	ATP
<i>Tennis master cup</i> (wereldkampioenschap)	1	ATP/ITF
<i>ITF men's circuit</i> (Satellites and Futures)	circa 400	ITF
<i>Landencompetitie</i>	2	
- <i>Davis Cup</i>		ITF
- <i>World Team Championship</i>		ATP

* ABN AMRO WTT behoort tot deze categorie.

Vrouwentennis

Soort toernooi	Overkoepelende	
	Aantal	organisatie
<i>Grand Slam</i>	4	ITF
<i>Tier I</i>	9	WTA
<i>Tier II</i>	17	WTA
<i>Tier III</i>	16	WTA
<i>Tier IV</i>	12	WTA
<i>Tier V</i>	8	WTA
<i>Tennis master cup</i> (wereldkampioenschap)	1	WTA/ITF
<i>ITF women's circuit</i> (Satellites en Futures)	circa 270	ITF
<i>Landencompetitie (Fed Cup)</i>	1	ITF

Bron: ITF, ATP en WTA

kunnen zich verheugen in een groeiende belangstelling van zowel het aantal deelnemende landen als het aantal toeschouwers, of dat nu bij de toernooien zelf is of voor de televisie. Deze aandacht vanuit de media en de commercie is onontbeerlijk voor het voortbestaan van de tennistoernooien.

Media

Het aantal uren zendtijd dat aan sport wordt besteed laat al jaren een stijgende trend zien. De publieke omroepen, en dan vooral de NOS, zenden van oudsher veel sport uit. Met de opkomst van de commerciële zenders begin jaren negentig is het aantal uren sport op televisie flink uitgebreid. In 2001 werd er in totaal 2.523 uur sport uitgezonden, waarvan 1.552 uur door de publieke zenders (met 1.535 uur bijna alles door de NOS) en 971 uur door de commerciële zenders (685 uur door HMG en 286 uur door SBS). Het aanbod van sport op televisie in uren wisselt per jaar. In de 'even' jaren, zoals 2000 en 2002 wordt veel meer sport uitgezonden dan in de 'oneven' jaren. Dit komt doordat in 'even' jaren grote sportevenementen plaatshebben zoals de Olympische Spelen en het WK of EK voetbal.

Tennis meest rechtstreeks uitgezonden sport

Het ABN AMRO WTT werd in de eerste jaren uitgezonden door de AVRO. De vertrouwde stem van Willem Duys was jarenlang onlosmakelijk verbonden met het toernooi. Daarna heeft de NOS het overgenomen. De publieke omroep heeft door uitzendingen te wijden aan tennis bijgedragen aan de bekendheid van de sport. De live verslagen die vanaf het begin van de jaren zeventig aan tennis werden gewijd, hebben bijgedragen aan de groei van tennis. In 2001 was er 324 uur tennis op de televisie, waarvan 143 uur door de commerciële zenders werd uitgezonden en 181 uur door de NOS. De NOS verslaat onder meer tennistoernooien van eigen bodem, de Davis Cup en de meeste Grand Slam toernooien. Wimbledon werd in zowel 2001 als 2002 uitgezonden door RTL 5.

Van alle sporten spant tennis de kroon wat betreft rechtstreekse verslagen, op de tweede plaats gevolgd door voetbal. Wanneer gekeken wordt naar de totale zendtijd die aan sport wordt besteed zijn de rollen echter omgedraaid. Tennis is met 13% van de totale uitzenduren aan sport in 2001 een goede tweede

achter voetbal (22%). Daarna volgen op enige afstand wielrennen, GP Formule 1 en schaatsen. Deze top vijf is al tien jaar redelijk stabiel.

Idolen

In tegenstelling tot veel andere sporten, is er bij tennis aandacht in de media voor zowel mannen- als vrouwentennis. De opkomst van televisie als massamedium heeft ertoe geleid dat de meest opvallende spelers en speelsters de laatste 35 jaar zijn uitgegroeid tot sportidolen. Spelers worden in de eerste plaats idolen door hun aansprekende prestaties, maar ook persoonlijkheid en uitstraling spelen een rol. Bij sommigen zelfs meer dan hun prestaties. Idolen zijn van groot belang voor de commerciële aantrekkelijkheid van de sport.

Proftennis in Nederland

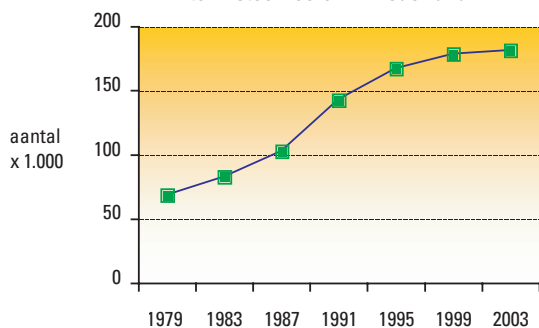
Betty Stöve en Tom Okker zijn dé Nederlandse tennissterren uit de jaren zeventig. Stöve haalde in 1977 drie finales op Wimbledon. Okker was in 1968 finalist op de US Open en in 1978, toen hij al 34 was, halve finalist op Wimbledon. Hij is tevens de eerste winnaar van toen nog het ABN-toernooi. De jaren tachtig had boegbeelden als

Sponsorcontracten van sporters

Naast sponsoring van toernooien, worden er ook sponsorcontracten afgesloten met individuele tennisspelers. De sponsors zijn voornamelijk producenten van sportschoenen en sportkleding. De bedragen die met deze contracten gemoeid zijn lopen sterk uiteen. De uitstraling van een speler speelt een belangrijke rol. Anna Kournikova is een voorbeeld van een tennisster met een uitstraling die haar tenniskwaliteiten overstijgt. Zij heeft een sponsorcontract afgesloten met Adidas voor EUR 2 miljoen per jaar en is daarmee een van de best betaalde speelsters in het damestennis, ondanks het feit dat zij in het enkelspel nog geen proftoernooi heeft gewonnen.

Schapers, Sanders, Thung, Van Boeckel, Wilborts, Nijssen, Albert, Oosting en Koevermans. Onder de bezielende leiding van bondscoach Stan Franker werd in Nederland een omslag in cultuur en mentaliteit teweeg gebracht. Hij heeft in Nederland een prestatiecultuur binnen de tennissport gevestigd. De jaren negentig lieten verscheidene sportieve hoogtepunten zien zoals de Wimbledon-titel 1996 voor Richard Krajicek en de Grand Slam-titels en wereldkampioenschappen voor de dubbelspelers Haarhuis en Eltingh. Ook werd het ABN AMRO WTT maar liefst driemaal door een Nederlander gewonnen: door Richard Krajicek in 1995 en 1997 en door Jan Siemerink in 1998. In 2000 wonnen Kristie Boogert en Miriam Oremans een zilveren medaille op de Olympische Spelen in Sydney. Schalken is de leider van een nieuwe generatie met verder nog spelers als Sluiter, Van Lottum, Verkerk en Wessels, die bezig zijn zich waar te maken.

Figuur 3 Bezoekers drie grootste ATP tennistoernooien in Nederland

Bron: ABN AMRO Bedrijfstakonderzoek

De ontwikkeling van prof tennis is vanuit diverse kanten gestimuleerd. De tennisbond KNLTB heeft hierin een rol gespeeld door de faciliteiten aan te bieden. Aandacht voor de ontwikkeling van jeugdspelers en een goede begeleiding vanaf jonge leeftijd zijn vereisten om talenten zich tot topspelers te laten ontwikkelen. Een andere stimulans is de aanwezigheid van toptoernooien in eigen land.

Topsporters zelf geven aan dat de aanwezigheid van toptoernooien positief werkt voor hun ontwikkeling. Het Melkhuisje in Hilversum was jarenlang het enige toptoernooi in Nederland. In 1974 kwam daar het

Nederlandse successen

De afgelopen dertig jaar kende de Nederlandse tennissport een aantal grote successen. Hieronder is een kleine selectie gemaakt.

- 1974 Tom Okker wint het eerste ABN AMRO WTT
- 1977 Betty Stöve in drie finales Wimbledon
- 1978 Tom Okker haalt halve finale Wimbledon
- 1988 Brenda Schultz wint Wimbledon (junioren)
- 1989 Nederland behaalt wereldgroep Davis Cup
- 1991 Manon Bollegraf en Tom Nijssen winnen US Open
- 1992 Monique van de Bosch wint goud op Paralympics Barcelona
- 1994 Paul Haarhuis en Jacco Eltingh winnen Australian en US Open
- 1995/97 Richard Krajicek wint het ABN AMRO WTT
- 1996 Richard Krajicek wint Wimbledon
- 1996 Ricky Molier en Maaïke Smit winnen goud op Paralympics Atlanta
- 1997 Nederland finalist Fed Cup
- 1998 Paul Haarhuis en Jacco Eltingh winnen Wimbledon en Roland Garros. Tevens behalen zij de wereldtitel in het herendubbel
- 1998 Jan Siemerink wint het ABN AMRO WTT
- 2000 Nederlands podium bij dames enkelspel op Paralympics, Esther Vergeer, Sharon Walraven en Maaïke Smit, Sydney
- 2000 Miriam Oremans en Kristie Boogert winnen zilver op Olympische Spelen, Sydney
- 2001 Nederland dringt door tot halve finale Davis Cup
- 2002 Sjeng Schalken haalt halve finale US Open en wint de Ordina Open
- 2002 De Nederlandse ploeg bestaande uit Michaëla Krajicek, Bibiane Schoofs en Marrit Boonstra winnen het wereldkampioenschap voor meisjes tot 14 jaar

Bron: ABN AMRO Bedrijfstakonderzoek

ABN AMRO WTT bij. Dit toernooi is ingedeeld in de International Series Gold, wat minimaal één categorie hoger is dan de overige toernooien in Nederland. Het is al sinds jaar en dag het best bezochte tennistoernooi in Nederland. In 1990 volgde het grastoernooi in Rosmalen. Ook zijn er tegenwoordig internationale challenger- en future-toernooien in Nederland; zowel in Hilversum als in Scheveningen is een challengertoernooi. Daarnaast zijn er drie futures en nog zeven zogeheten 10.000 of 15.000 dollar toernooien. De rolstoeltennis Masters Cup heeft ook in Nederland plaats gevonden.

Tabel 1 ATP tennistoernooien Nederland in 2002

Toernooi	Status*	Prijzengeld in x 1.000 USD	Aantal bezoekers
ABN AMRO WTT	ISG	**850	90.000
Ordina Open	IS	381	49.000
Energis Open	IS	381	35.000
Totaal		1.475	174.000

* ISG = International Series Gold,

IS = International Series

** in 2003 zal het prijzengeld USD 900.000 bedragen

Bron: ABN AMRO Bedrijfstakonderzoek

ATP Toptoernooien

Van de professionele tennistoernooien in Nederland, worden de drie hoogste ATP tennistoernooien in Nederland hier behandeld. Dit zijn het ABN AMRO World Tennis Tournament in Rotterdam, de Energis Dutch Open in Amersfoort en de Ordina Open in 's Hertogenbosch (Rosmalen). Deze toernooien zijn niet toevallig verreweg de best bezochte tennistoernooien van Nederland. Het ABN AMRO WTT is zelfs al jaren het best bezochte indoortennistoernooi ter wereld. Het aantal toeschouwers bij deze drie tennistoernooien is in de afgelopen twee decennia snel gegroeid: van 68.000 toeschouwers in 1979 naar 174.000 in 2002. Het ontstaan van een nieuw toernooi in 1990 in Rosmalen heeft ertoe geleid dat het aantal toeschouwers verder is toegenomen. Daarnaast steeg het aantal bezoekers per toernooi. Met de uitbreiding van de bezoekerscapaciteit werd ingespeeld op de

toegenomen belangstelling voor toptennis. De meeste toernooien zitten op dit moment aan de top van hun capaciteit. Als de Nederlandse toptoernooien in de toekomst meer toeschouwers willen ontvangen, zullen de organisaties moeten nadenken over mogelijkheden tot uitbreiding van de capaciteit door meer dagdelen of meer bezoekersruimte in de stadions te creëren.

In Nederland beschikt geen van de toptennistoernooien over een permanente tennisaccommodatie. In Amersfoort wordt een bestaand tennispark omgebouwd tot volwaardige accommodatie met tribunes en faciliteiten. Hoewel bij het Ordina Open in Rosmalen de grasmat er permanent ligt, wordt het alleen tijdens het toernooi gebruikt voor de tenniswedstrijden en worden eromheen de tribunes opgebouwd. In Rotterdam worden complete tennisbanen opgebouwd, speciaal voor het ABN AMRO WTT.

Naast het aantal toeschouwers is ook het prijzen- en startgeld toegenomen. Zelfs in de jaren tachtig werd nog heftig gediscussieerd of er überhaupt startgeld mocht worden gegeven. Het ABN AMRO WTT heeft vanaf het begin startgeld uitgekeerd, om zo de nodige wereldtoppers naar Rotterdam te kunnen halen. Het prijzengeld is in de afgelopen dertig jaar verveelvoudigd. De hoogte van het prijzengeld hangt samen met de status van een toernooi. Het ABN AMRO WTT heeft de hoogste status van de toernooien in Nederland en keert een veel hoger prijzengeld uit.

Toekomst van het Nederlandse toptennis

Een nieuwe generatie talenten is bezig zich te ontwikkelen. Deze talenten krijgen steeds vaker de mogelijkheid om de voor hen beste weg naar de top te volgen. De KNLTB heeft hierin een ondersteunende en coördinerende rol. Al ver in deze opmars zijn Silvana Bauer (1986), Elisa Tamaëla (1984), Bas van der Valk (1984) en Michel Koning (1984). Nog aan het begin staan meisjes als Michaëla Krajicek (1989) en Stephanie Herz (1990). Deze laatste krijgt haar opleiding bij de beroemde tenniscoach Nick Bollettieri in Californië.

De Nederlandse toptennissers dragen ook buiten hun sportcarrière bij aan de toekomst van het tennis, door bijna allemaal actief bij de tenniswereld betrokken te blijven. Michiel Schapers werkt bij de KNLTB en Richard Krajicek gaat zijn expertise vanaf 2004 inzetten als directeur van het ABN AMRO WTT. De toptoernooien in Nederland hebben ook een belangrijke plaats in de toekomst van het prof tennis in Nederland. Niet alleen omdat Nederlandse talenten zich daar extra kunnen profileren, maar meer nog omdat de toptoernooien bijdragen aan het topsportklimaat in Nederland - iets wat nodig is om de huidige tennistalenten te laten uitgroeien tot toptennissers van formaat.

Nederlandse toptoernooien goed voor ontwikkeling topsportklimaat

De randvoorwaarden voor een rooskleurige toekomst voor het Nederlandse toptennis zijn aanwezig. Toptennis is echter maar een deel van het tennisspectrum. In het laatste deel wordt gekeken naar ontwikkelingen in zowel recreatief als toptennis. Aan de hand van stellingen wordt een mogelijk toekomstscenario geschetst van de ontwikkeling van tennis in de komende tien jaar.

Economische betekenis van tennis in Nederland

Voor de vele fanatieke beoefenaars op de tennisvelden, de vrijwilligers in de kantine, de aanmoedigende ouders langs de baan en de kijkers naar de ABN AMRO WTT finale zal het nut dat men aan de sport ontleent vooral in het plezier liggen. De sponsor ontleent het nut aan de positieve uitstraling van het tennisevenement, die een belangrijke bijdrage levert aan de naamsbekendheid, de corporate identity versterkt en een marketingplatform biedt. Ook de overheid heeft baat bij tennis; sport draagt in belangrijke mate bij aan het behalen van maatschappelijke doelstellingen. Sport levert een bijdrage aan de volksgezondheid en van het verenigingsleven gaan positieve stimulansen uit op de sociale binding. Daarnaast wordt sport een belangrijke rol toegedicht op het vlak van individuele ontplooiing van de jeugd. De meeste van de genoemde aspecten zijn immaterieel van aard en vallen derhalve niet of nauwelijks in geld uit te drukken. De tennissport in Nederland heeft natuurlijk ook een materiële

kant. De 1,4 miljoen mensen in Nederland die tennissen besteden jaarlijks een bepaald bedrag aan tenniskleding en -accessoires, contributies, baanhuur en horeca. Daarnaast levert de topsport een bijdrage. Hoe groot is het economisch belang van tennis in Nederland? De officiële statistieken bieden niet veel aanknopingspunten. Met behulp van begrotingen van tennisverenigingen en een aantal cijfers dat wel beschikbaar is, wordt in tabel 2 een poging gedaan de economische kanten van tennis in Nederland globaal te kwantificeren. Het gaat hierbij om de bestedingen die direct aan tennis in Nederland vallen toe te schrijven. Omdat het ondoenlijk is om op eenvoudige wijze de indirecte effecten in te schatten (bijvoorbeeld vervoer dat gemoeid is met recreatietennis of de investeringen van een bouwer van tennis-accommodaties) worden deze buiten beschouwing gelaten. Het economisch belang is dus in werkelijkheid groter dan de gepresenteerde cijfers aangeven.

Tabel 2 Economisch belang tennis in Nederland (bedragen betreffen uitgaven in EUR mln.)

	Recreatief tennis		Professioneel tennis	
Consumenten	• Subtotaal	430	• Bestedingen consumenten aan	5
	waarvan		tennistoernooien, entree, horeca	
	- Tenniskleding, -benodigdheden en accessoires	130		
	- Contributie, donaties	80		
	- Horecabestedingen bij tennisvereniging en -accommodatie	100		
	- Lessen	40		
	- Baanhuur	80		
Bedrijven	• Sponsoring, advertenties, donaties	20	• Sponsoring en advertenties	20
			• Business seats	
			• TV-rechten	
			• Etc.	
Overheid	• Subsidies	20	• Subsidies	-
Totalen	Recreatief tennis	470	Professioneel tennis	25

Bron: ABN AMRO Bedrijfstakonderzoek

De directe bestedingen aan tennis in Nederland worden door ons geraamd op een bedrag van EUR 495 mln. Meer dan 85% van de bestedingen aan tennis in Nederland (EUR 430 mln.) komt voor rekening van de recreatieve tennisser. Per tennisser wordt gemiddeld EUR 307 uitgegeven aan het actief tennissen. Deze bestedingen komen voor het grootste deel terecht bij de tennisverenigingen en de sportdetailhandel. Voor tennisverenigingen zijn de contributies bij lange na niet genoeg om de exploitatie rond te krijgen. Horeca-inkomsten zijn van groot belang, evenals sponsoring en advertenties (denk aan bordreclame langs de banen en advertenties in de verenigingsbladen). Ook de overheid draagt vaak een steentje bij (op gemeentelijk niveau onder meer via Melkertbanen),

hoewel de verschillen per vereniging en gemeente groot zijn. De bestedingen aan professioneel tennis in Nederland komen voor een aanzienlijk deel voor rekening van bedrijven, die een belangrijke bijdrage leveren aan de budgetten van de toernooien. Subsidies die de overheid voor topsport (via NOC*NSF en KNLTB) beschikbaar stelt zijn buiten beschouwing gelaten. Hoewel het economisch belang van professioneel tennis in verhouding tot de totale bestedingen vrij gering lijkt, is het werkelijke belang natuurlijk groter dan de getallen aangeven. Immers, de aanwezigheid van toptennistoernooien in Nederland heeft een positieve uitstraling op de recreatieve tennissport-beoefening en derhalve ook op de bestedingen aan recreatief tennis.

Tennis over tien jaar

Wat is het toekomstperspectief voor tennis in Nederland? Er zijn diverse manieren mogelijk om een beeld van de toekomst te schetsen. Wij hebben ervoor gekozen om dit te doen aan de hand van een aantal prikkelende stellingen. De stellingen zijn bedoeld om een discussie op gang te brengen over de ontwikkeling van tennis in de komende tien jaar.

Stelling 1: Tennis verliest terrein aan golf

Pro:

Golf maakt momenteel een snelle groei door. Veel leden van golfverenigingen zijn afkomstig van andere sporten; tennis is met een aandeel van 47% zelfs de grootste leverancier. De hoge sociale status van golf heeft een aanzuigende werking. Verder zijn er veel 50-plussers die gaan golfen. Deze leeftijdsgroep was traditioneel goed voor een groot aandeel in het aantal tennissers. Nu hebben zij een 'nieuwe' sport ontdekt die zij tot op hoge leeftijd kunnen beoefenen.

Contra:

Het tekort aan volwaardige golfaccommodaties vormt een rem op de onstuimige groei van golf. Omdat bestemmingsplannen moeten worden gewijzigd, duurt het vele jaren voordat een golfbaan daadwerkelijk is aangelegd. Daarbij zou het ook wel eens kunnen zijn dat een groot aantal mensen tennis gewoon leuker blijft vinden.....

Stelling 2: De vergrijzing is goed voor tennis

Pro:

50-plussers zijn goed vertegenwoordigd onder de leden van tennisverenigingen. Het zijn vaak actieve leden die hechten aan gezelligheid en een goede sfeer op de vereniging. Zij hebben de tijd en de bereidheid om zich voor de club in te zetten.

Contra:

De toekomst van tennis is gebaat bij spelers van alle leeftijden. Dominantie van de groep 50-plussers kan tot een oubollig imago leiden, en de sport minder aantrekkelijk maken voor andere leeftijdsgroepen.

Stelling 3: Inspelen op consumentisme is noodzakelijk voor tennisverenigingen

Pro:

Als tennisverenigingen willen groeien, moeten zij de ongebonden tennissers aan zich proberen te binden. Dit kan bijvoorbeeld door het aanbieden van een strippenkaartlidmaatschap. In plaats van contributie koopt de tennisser een strippenkaart, die hem het recht geeft een beperkt aantal keren gebruik te maken van de tennisbaan. Op die manier profiteren niet alleen de commerciële tennisbanen van het consumentisme.

Contra:

Verschillende soorten lidmaatschap levert wrijving op tussen traditionele leden en de nieuwe 'consumenten'. Wat is te prefereren, groei of een goede sfeer?

Stelling 4: Het merendeel van de gravelbanen verdwijnt

Pro:

Een nadeel van gravelbanen is dat de banen gevoelig zijn voor weersomstandigheden zoals opvriezen en veel regen. Nieuw ontwikkelde baansoorten benaderen de speeleigenschappen van gravel terwijl er vaker op gespeeld kan worden. Dit biedt veel nieuwe mogelijkheden voor een tennisvereniging zoals openstelling in de winter. Als de tennisaccommodatie gedurende een heel jaar is geopend, versterkt dat het verenigingsleven. Tennis kan dan ook de concurrentie met sporten die een veel kortere winterstop hebben, beter aan.

Contra:

Gravel blijft nog steeds fantastische speeleigenschappen bezitten, waar menig ster op is begonnen. De traditie van het spelen op gravel in Nederland heeft zulke sterke wortels, dat over tien jaar het merendeel van de banen nog uit gravel zal bestaan.

Stelling 5: Belangrijke toernooien moeten indoor gespeeld worden

Pro:

Indoor toernooien bieden een aantal duidelijke voordelen ten opzichte van outdoor toernooien. De wedstrijden hoeven niet te worden onderbroken of uitgesteld vanwege regen of hitte. Alle wedstrijden kunnen hierdoor volgens schema worden gespeeld. Dit is belangrijk omdat de volle tenniskalender geen ruimte biedt voor uitloop van toernooien. Ook de toeschouwers en de media willen er op kunnen rekenen dat de wedstrijden doorgaan. Daarnaast zijn bij een indoor toernooi voor iedere speler de omstandigheden gelijk waardoor de competitie eerlijker is.

Contra:

Tennis is vooral een buitensport. De kloof tussen recreatief tennis en topsporttennis wordt nog veel groter als toptennissers alleen binnen spelen. De tradities van het tennis worden onderuitgehaald. Daarnaast kunnen de grote toernooien hun schema's niet afwerken in overdekte accommodaties, omdat deze eenvoudigweg te klein zijn.

Stelling 6: Aanpassing spelregels is noodzakelijk om de aantrekkelijkheid van tennis als kijksport te vergroten

Pro:

Net als bij volleybal kunnen aanpassingen van de spelregels tennis interessanter maken om naar te kijken zonder dat de essentie van het spel verloren gaat (zie box op deze pagina). Dit zal een positieve invloed hebben op de bezoekersaantallen van de toernooien in Nederland en op de kijkdichtheid.

Contra:

Zowel gemeten naar het aantal kijkers als het aantal beoefenaars van tennis, is er helemaal geen reden voor verandering: de sport is interessant genoeg! Afgezien daarvan kunnen er moeilijkheden ontstaan wanneer de veranderingen op elk niveau van de sport worden doorgevoerd. Zo kan bijvoorbeeld door andere ballen de kans op blessures toenemen.

Mogelijke aanpassingen

Aanpassing van de regels en gebruiken wordt door velen beschouwd als vloeken in de kerk. Hieronder worden enkele mogelijkheden tot aanpassingen weergegeven.

- *Het spelen met grotere ballen. Grotere ballen zouden het spel van de professionals langzamer kunnen maken, waardoor het aantrekkelijker zou worden om naar te kijken. Er zijn als experiment al wedstrijden gespeeld met ballen die 6% groter en 2 gram lichter zijn dan de huidige ballen.*
- *Het net verhogen. De huidige nethoogte zou te laag zijn voor de servicekanonnen in het professionele mannentennis. Hierdoor zouden er te weinig lange slagenwisselingen zijn die het spel aantrekkelijk maken om naar te kijken. Een andere mogelijkheid om de servicekanonnen te temperen is het afschaffen van de tweede service.*
- *Poulesysteem instellen. Om te voorkomen dat de grote sterren op een toernooi al in hun eerste partij uitgeschakeld worden, kan er in de eerste ronde een poulesysteem ingevoerd worden. Dit garandeert dat iedere speler een minimum aantal wedstrijden in actie is. Bij de Masters Cup wordt hier al mee gewerkt.*

Stelling 7: Mobiel internet geeft belangstelling voor tennis een boost

Pro:

Veel sportliefhebbers blijven via internet en mobiel internet rechtstreeks op de hoogte van belangrijke sportevenementen. Niet al deze mensen willen of kunnen de wedstrijden in zijn geheel bekijken, maar ze zijn wel geïnteresseerd in de uitslag en het scoreverloop. Tennis heeft veel scoremomenten. Het bijhouden van het scoreverloop via mobiel internet is daarom bij uitstek geschikt voor het volgen van een tennispartij. Nu al is het ABN AMRO World Tennis Tournament via een SMS-dienst en online scorebord op internet te volgen.

Contra:

De acceptatie van mobiel internet zal nog lang duren en de kosten om een dergelijke dienst te gebruiken voor de duur van een wedstrijd zijn hoog. Televisie en internet zullen de bestaande groep belangstellenden vasthouden.

Stelling 8: Nederland blijft een grote tennisnatie

Pro:

Door een combinatie van talent en een goede begeleiding zijn de jeugdtalenten uitgegroeid tot toptalenten. Hierdoor wordt het toptennisklimaat in Nederland versterkt. Dit leidt weer tot nog betere begeleiding van nieuwe talenten. Op deze manier is er een constante aanvoer van nieuwe talenten en zijn Nederlandse tennissers in de top van alle ranglijsten te vinden.

Contra:

De cultuur in Nederland is niet geschikt voor het begeleiden van jonge toptalentjes. Hierdoor zullen de huidige Nederlandse jeugdtalenten niet de top kunnen halen in de komende tien jaar. Alleen met een goede topsportcultuur en voldoende toernooien in Nederland zal dit verholpen kunnen worden.

Met dank aan....

Bij het tot stand komen van dit rapport hebben verschillende personen en instanties ons geholpen met informatie voor, discussie over en evaluatie van het rapport.

Voor het kritisch lezen en het waar nodig aanvullen en corrigeren van het rapport bedanken wij graag de volgende personen.

- Stan Franker (Directeur Sportief KNLTB, 1986 - 1998)
- Bep van Houdt (sportjournalist)
- Ellen de Roos, Ronald Pothuizen en Leon van Leeuwen (allen werkzaam bij de KNLTB)

Hun inhoudelijke en deskundige bijdrage vanuit de tenniswereld was voor ons van grote waarde.

Daarnaast willen wij de volgende personen bedanken voor hun actieve hulp bij het verzamelen van gegevens:

- Maarten van Bottenburg (sportsocioloog, W.H.J. Mulierinstituut)
- Veerle de Bosscher (Vrije Universiteit Brussel)
- Gwendolijn Boonekamp (NOC*NSF)
- Koen Breedveld (Sociaal & Cultureel Planbureau)
- Janet Page (International Tennis Federation)
- José Snoek (KNLTB, toptennis)

Verder hebben wij onder andere gebruik gemaakt van de volgende informatiebronnen en instanties: Association of Tennis Professionals (ATP); Centraal Bureau van de Statistiek (CBS); International Olympic Committee (IOC) 9th Sports for all Congress, Papendal 2002; International Tennis Federation (ITF); Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS); Nederlands Olympisch Comité-Nederlandse Sport Federatie (NOC*NSF); Sociaal & Cultureel Planbureau (SCP); Taskforce Spin; Vereniging Nederlandse Tennisleraren (VNT); Vereniging Tennispark Directies (VTD); Vereniging Tennisbaanbouwers Nederland (VTN); W.H.J. Mulierinstituut; Women's Tennis Association (WTA); Tennis.pagina.nl en diverse andere websites.

